Иванов К.В. Хальхи самана: [сăвă] / К.В. Иванов
// Хыпар. – 1998. – 4 ака. – («Хыпар» кĕнеки; № 31/3).

ХАЛЬХИ САМАНА

(1908 çулхи октябрĕн 28-мĕшне асăнса)[1]

Ачаш кăна ачам пур,
Пĕртте хăпа пĕлмерĕ,
Апат çисе ларнă чух
Аран çилĕ килмерĕ.
Çыру пĕлме, çын пулма
Ялти шкула яр-ха, тет.
Çыру пĕлни мĕн тума
Кирлĕ çынна, атте? тет.
Ачам, ачам, ан йĕтет.
Илтес куна ху илтĕн.
Хут вĕреннин уссине
Хут вĕренсен ху пĕлĕн
Çитес çула çитсессĕн,
Пăртак ăс-пуç кĕрсессĕн,
Парăп акă сана та
Ялти шкула ăс пухма.
Турă хушсан, çын пулсан
Курăн Чĕмпĕр хулине.
Ентĕ, ачам, самана
Ĕлĕкхи мар кучухне.

Ĕлĕкчĕ вăл, ĕлĕкчĕ,
Урăх тĕслĕ ĕмĕрччĕ.
Тырă-пулă пиг пулнă,
Тырă акма çĕр пулнă.
Ĕмĕр иртнĕ ĕç çинче,
Ĕç иртсессĕн ĕçкĕре,
Анчах тĕрлĕ хуйхă та
Пайтах пулнă-çке тата
Тухатмăш та тухатать,
Юмăçĕ те хăратать,
Асамăçсем асаççĕ,
Ача-пчана пăсаççĕ.
Вырăссем те вĕсене,
Ырă сунса, верентме
Ачисене илеççĕ,
Ашшамăшне йĕртеççĕ.
Тарăхтарать таркăн та,
Вăрă-хурах та вăрманта
Тĕрлĕ усал-тĕселрен,
Тĕрлĕ усал чирсенчен
Чӳк кулленех тумалла,
Путек-сурăх пусмалла
Куллен-кунах чӳк туни—
Хĕл-çăвĕпех хĕн курни.
Киреметре кĕлли пур,
Хăяматра хывни пур,
Кĕл-туса та килĕшмест,
Киремет те итлемест,
Турăсем те чӳксене
Илми пулчĕç кучухне.
Кунçул пăсăлса кайрĕ,
Куç-пуç аташса кайрĕ.
Те тутара тухас-ха,
Те юталла тарас-ха
Анчах ыр çын тупăнчĕ,
Самани те улшăнчĕ.
Урăх çулпа утрăмăр,
Урăх çĕре тухрăмăр.
Кунсăр пуçне чăвашсем
Мĕн пулĕччĕç халиччен?
Тутаралла тухĕччĕç,
Тутар тĕнне тытĕччĕç,
Е вырăса ерĕччĕç,
Пĕрерĕнех пĕтĕччĕç.
Ырă чăваш тупăнчĕ,
Ырă ĕçе тытăнчĕ.
Чăн чăвашла сăмахпа
Хăй тăванне чăваша
Пырса çапрĕ чĕрине,
Пăлхатса ячĕ чĕрене.
Пăлхатнинчен питĕрех

[1] 1908 çулхи октябрĕн 28-мĕшĕнче Чĕмпĕрти чăваш шкулĕ 40 çул тултарнă.

Шухăш ӳкрĕ пуç çине.
Çĕнĕ ĕмĕр мар-ши çав?
Çĕнĕ пурнăç кайрĕ çав!
Пур çĕрте те ялсенче,
Хура халăх хушшинче
Хут вĕренме тытăнчĕç,
Шкулсем нумай уçăлчĕç.
Вĕсен чĕри Чĕмпĕрте,
Аслă чăваш шкулĕнче.
Кĕнекесем çаптарчĕç,
Çын хушшине салатрĕç;
Кĕçке ĕнтĕ куçĕсем
Уçăлаççĕ чăвашсен.
Кĕçке курма пуçларĕç,
Тĕнче кура пуçларĕç.
Çав ĕçсене кам турĕ,
Çак таранччен тăрăшрĕ?
Çак таранччен тарăхса,
Чăвашсемшĕн тăрăшса
Кунçулĕнче курнине,
Шухăшпала шурнине
Кам каласа парĕ-ши?
Кам ырă ят сарĕ-ши?

Эй самана, самана!
Мĕн кăтартăн малалла?
Хальхи кунсем капла-ха,
Килес кунсем мĕнле-ши?
Пурăнатпăр хуллен çеç
Аслă çынсен ăсĕпе.
Вĕсем пире юратса
Хăй шухăшне хăварса
Халăх ĕçне тăваççĕ,
Халăх хуйхипе çунаççĕ.
Ырă çынсем ыйтнине,
Кирек кама кирлине
Ялан пĕлсе тăраççĕ,
Юратайса тăваççĕ.
Анчах чăваш хушшинче
Чунĕ хытнă çынсем те
Тапаланма пуçларĕç,
Тăрса çапла каларĕç:
Чаплă вырăн тупасчĕ,
Часрах улпут пуласчĕ.
Тĕрлĕ çутă тӳмешĕн
Тĕнки тухать ав лешĕн:
Чăвашла та калаçмасть,
Тăванне те астумасть:
Чĕри шăнса кайнă çав,
Чĕрĕ виле пулнă çав.
Çитменнине çын çине
Çитмен пурнăç çитрĕ çав.
Йывăр кунсем килчĕçĕ,
Выçлăх çулсем çитрĕçĕ.
Çĕрĕ тăвăр, тырă ӳсмест,
Тăранма та çитеймест:
(Выçă çăвар выçлăхне
Кил картине кĕрсенех
Турчăкапа тухас та,
Сухалĕ çине сурас та,
Хăваласах кăларас,
Хапхаранах ăсатас).
Чăтаççĕ-ха чăвашсем,
Вĕçнех çитмен-ха вĕсем.
Ĕçкĕ-çикĕ тунă чух,
Ĕçсе-çисе ларнă чух,
Юррисене юрлаççĕ,
Куççулĕпе кулаççĕ.
Чăваш! Сана ун чухне,
Чуну çĕкленнĕ чухне,
Мĕн пит асна килет-ши?
Мĕн пит чунна хĕсет-ши?
Савăнăç-и, куççуль-и
Сан куçăнта куç тулли?